

DOI: 10.46340/eppd.2021.8.1.2

Kateryna Paiuk

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8753-0087>

Odesa I. I. Mechnikov National University, Ukraine

EU AND US FACTORS IN TURKEY'S FOREIGN POLICY STRATEGY

Катерина Паюк

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Україна

ЧИННИКИ ЄС ТА США У ТУРЕЦЬКІЙ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІЙ СТРАТЕГІЇ

Turkey consistently adheres to its national interests and does not want to choose between the West and Russia. In the harsh political context of the accession negotiations, the EU's rather clear isolationist position regarding Turkey leaves little room for maneuver. Turkey has no choice but to strengthen and expand its position outside Europe. Taking into account Turkey's geographical location in an unstable region and its regional ambitions, it is clear that it is important for Turkey to become more independent, to follow the concept of the so-called "precious loneliness". However, its withdrawal from NATO is not being considered, as Turkey's security depends on the Alliance. Ankara is using NATO's capabilities to deter any country from participating in a full-scale military campaign against Turkey. TR would not want to give up NATO's "nuclear umbrella", taking into account that some of its neighbors have (Russia) or are seeking to acquire (Iran) nuclear weapons. However, EU and USA attempts to interfere in the internal policies of Turkey regarding the rights and freedoms of men (especially the issue of death penalty), and their position on some aspects concerning Turkish external policy (migrants' issue, recognition of Republic of Cyprus vs. Turkish Republic of Northern Cyprus etc.) have led to the large percent of distrust of population of Turkey towards Euro integration and alliances with West. At the same time, Russian Federation also seeks the support of Turkey in the range of geopolitical issues in the region (control over Black Sea and military presence of allies here, projects concerning building of new routes to supply Russian gas etc.). However, taking into account the pragmatic nature of Ankara's foreign policy, it is unlikely that Turkey's position is permanent, and that the shift from an alliance with the West to a strategic alliance with Russia is a long-term trend.

Keywords: Turkey, the EU, the USA, NATO, foreign policy.

Наприкінці 2002 – на початку 2003 рр., коли Сполучені Штати намагалися будь-що заручитися підтримкою Туреччини у війні проти режиму Саддама Хусейна та отримати дозвіл на відкриття другого, північного, фронту на її території, відбулися важливі зміни у розвитку американо-турецьких відносин. Туреччина була не схильна розв'язувати війну із сусідньою країною, і це була і громадська думка, й офіційна позиція держави¹. Існувала реальна загроза того, що внаслідок значного притоку біженців буде змінена демографічна структура Мосула та Кіркука – важливих стратегічних пунктів, центрів нафтодобування, в яких проживали значні групи етнічних турків. Нарешті війна 2003 р. не була санкціонована РБ ООН, а тому вважалася турецьким керівництвом нелегітимною. Позиція Туреччини продемонструвала кризу в турецько-американських відносинах, витоки якої криються в розходженні національних інтересів двох країн. За півстоліття союзницьких відносин Туреччина показала себе надійним партнером, але її роль була завжди обмежена внутрішніми проблемами. Курди стали тою групою в Іраку, на підтримку якої США могли опертися в боротьбі проти С. Хусейна. Можна сказати, що тут підтримка курдів виявилася для Америки важливішою, ніж

¹ Федуняк, С. Г. (2016). Проблема політичного лідерства США в контексті кризи постбіполярної системи міжнародних відносин. *Регіональні стратегії США і Європи: зовнішньополітичний і безпековий вимір*, 142.

підтримка Туреччини¹. Однак, після падіння режиму Саддама Хусейна американо-турецькі відносини активізувалися. Початком повороту традиційно вважається 10 серпня 2003 р., коли було прийнято рішення про відправку турецьких військовослужбовців до Іраку. Уряд Ердогана передбачав, що через військову співпрацю з США в Північному Іраку йому вдасться розширити відносини з найпотужнішим західним союзником. Це виразилося в готовності надати свої військові бази для армії коаліції². «Криза довіри» у американо-турецьких стосунках змусила Туреччину відповісти для себе на питання, чи є США дійсно надійним партнером або ж загрозою національній безпеці в умовах нового світового порядку. Це призвело до перегляду існуючих концепцій зовнішньої політики на користь більш реалістичного та прагматичного підходу щодо США.

Зовнішня політика ТР стала базуватися на підході «нульових проблем із сусідами», вирішенні всіх існуючих суперечок з іншими країнами, ініціативній дипломатії, переході від європейської орієнтації до тісної співпраці з різними країнами, реалізації турецького економічного потенціалу. За допомогою цих нових принципів Туреччина почала покращувати відносини зі своїми сусідами, а також з багатьма іншими державами, включаючи Росію. На практиці це вилилося у пропорційне погіршення відносин із традиційними союзниками – ЄС, НАТО та США.

Те, що Туреччина ввела нові параметри в свою політику, було продемонстровано президентом Туреччини Р. Т. Ердоганом у його промовах. Зокрема він відзначив: «Туреччина має намір в майбутньому відмовитися від ідеї членства в ЄС і обрати шлях, яким йде Норвегія»³. Прикладом трансформації в зовнішньополітичній площині є план створення «Кавказької платформи стабільності» після російсько-грузинської війни в серпні 2008 р. Платформа являла собою амбітні плани Анкари стати основою для майбутнього регіонального утворення, засновником якого виступала б Анкара⁴.

У 2013 р. І. Калин, головний радник президента із зовнішньополітичних питань, запропонував концепцію «дорогоцінної самотності» (“precious loneliness”) виглядає як спроба виправдати прорахунки у зовнішній політиці і втрату багатьох традиційних партнерів, аніж як офіційно задекларована ідея «керуватися в міжнародних відносинах цінностями і принципами»⁵, навіть якщо для цього потрібно буде залишитися на самоті.

Щодо стратегічної мети Туреччини, вступу до Європейського Союзу, то це гарний приклад еволюції стратегії ТР. Впродовж 1990-х рр. Туреччина активно імплементувала європейське право у внутрішньополітичну та внутрішньоєкономічну сфери життя. Але на шляху до своєї мети країна стикалася із значними труднощами. Проблема переважною мірою лежала у площині гуманітарного права. Прикладом може слугувати арешт курдського лідера А. Оджалана та вимоги ЄС проводити суд над ним із дотриманням демократичних процедур. Суперечкою у відносинах із ЄС було питання застосування смертної кари, яка залишалася вищою мірою покарання в законодавстві ТР, незважаючи на мораторій, який де-факто був прийнятий. Від Туреччини вимагали підписати та ратифікувати Протокол № 6 до Європейської конвенції прав людини. Тож Туреччина почувала, що її примусили провести конституційну реформу й внести зміни до законодавства. У червні 2006 р. почалися переговори з Туреччиною про умови її вступу в ЄС, але уже у середині грудня ЄС заморозив їх через провал переговорів Туреччини і Греції з врегулювання кіпрської проблеми. Однією з умов вступу Туреччини в ЄС є відкриття Анкарою своїх повітряних і морських портів для суден члена ЄС – Республіки Кіпр. Офіційна Анкара висунула зустрічну умову – визнання ТРПК⁶. Не змінював ситуацію і митний союз ТР із Євросоюзом (підписаний 1 січня 1996 р. як один із ступенів на шляху країни до ЄС). Цей договір автоматично поширився на 10 нових членів, у тому

¹ Габер, Є. В. (2010). Турецько-американські відносини на Близькому Сході: проблеми розроблення єдиної політики в регіоні. *Політологічний вісник*, 48, 292.

² Ecevit, B. (2008). *Turkey's security policies* <https://iiss.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00396337808441766?journalCode=tsur20#X_HmLtgzbIV> (2020, грудень, 18).

³ Тарасюк, Ю. І. (2009). Російсько-турецькі відносини в постбіполярну еру: основні тенденції й проблеми. *Вісник ОНУ*, 5, 23.

⁴ Davutoğlu, A. (2012). Principles of Turkish Foreign Policy and Regional Political Structuring. *TEPAV Turkey Policy Brief Series*, 3, 6.

⁵ Yetkin, M. (2016). The end of the “precious loneliness?” *Hürriyet Daily News* <<http://www.hurriyetdailynews.com/opinion/murat-yetkin/the-end-of-turkeys-precious-loneliness-100622>> (2020, грудень, 18).

⁶ Dođru, C. (2009). *Security policy of Turkey – EU Relations* <<https://www.ic-ei.eu/IE-EI/Ressources/file/memoires/2009/DOGRU.pdf>> (2020, грудень, 18).

числі й на Кіпр, що де-факто мало означати його визнання турецькою стороною. Але турецьке МЗС виступило із спеціальною заявою, в якій зазначено, що підписання протоколу про Митний союз із ЄС у жодному разі не означає визнання Республіки Кіпр¹. При цьому турецькі експерти підрахували, що тільки вступ Туреччини у Митний союз вже обійшовся турецькій економіці в сотні млрд. дол. за рахунок дефіциту зовнішньої торгівлі Туреччини з країнами-членами ЄС. Такого Туреччина не знала за всю історію республіки.

Все це поволі – протягом 2008-2009 рр. – спричинило поворот до традиційних цінностей. Ізоляціоністська політика Євросоюзу щодо Туреччини в комплексі з існуючими в турецькому суспільній свідомості певною недовірою до Європи детермінує сплеск ісламізму, що виражається у відродженні ідеї і політичної практики неосманізму. За даними соціологічних опитувань переважна більшість населення ТР вважає, що Європа прагне розділу Туреччини. У грудні 2017 р. Стамбульським університетом Більгі було проведене дослідження щодо поляризації турецького суспільства, яке серед іншого включало окрему частину під назвою «севрський синдром». Згідно з результатами опитування, 87,6% респондентів вірять, що «європейські країни сьогодні хочуть розділити Туреччину так само, як колись поділили між собою Османську імперію»². Подібна риторика зберігається і на найвищому рівні.

Також за оцінками експертів у Туреччині відзначається безпрецедентний сплеск антиамериканізму – на рівні вищому, ніж після війни в Іраку. Згідно з дослідженням Університету Кадір Хас у липні 2017 р. 66,5% турецьких громадян вважали США «головною загрозою безпеки для країни»³. Водночас, тільки 18% громадян ТР мали позитивне ставлення до США і 23% – до НАТО, членом якого Туреччина є з 1952 р. Після рішення Білого Дому щодо надання озброєння сирійським курдам, понад 80% турків відзначили, що США є «основним спонсором тероризму в регіоні»⁴.

Спроба «державного перевороту» 15 липня 2016 р. створила сприятливий ґрунт для ще більшого розквіту журналістських фантазій. ЗМІ повідомляли, що в ніч перевороту Сполучені Штати намагалися повалити конституційний лад в країні, скоївши замах на президента Ердогана. Як пише «Нью-Йорк Таймс», найгірше те, що «ці конспіративні теорії не є видумкою кількох маргіналів на задвірках турецького суспільства. Туреччина може бути глибоко поляризованою країною, але всі турки з різних сегментів – ісламісти, секуляристи, ліберали, націоналісти – сходяться в одному: в тому, що до спроби перевороту в Туреччині так чи інакше були причетні Сполучені Штати: безпосередньо брали участь у його організації, або принаймні опосередковано – через сам факт того, що головний підозрюваний і лідер усіх турецьких конспірологічних теорій, мусульманський проповідник Ф. Гюлен проживає на території США»⁵. Згідно з опитуванням, проведеним одним із проурядових турецьких видань в Твіттері, 69% респондентів вірили, що заколотники отримували підтримку від ЦРУ, а 20% вважали відповідальним за організацію путчу Білий Дім⁶.

У відносинах європейських країн з офіційною Анкарою після 2016 р. запорукою успіху також є готовність підтримувати владу ТР в її боротьбі зі структурами Ф. Гюлена – як в самій Туреччині (закриваючи очі на масові арешти, звільнення та порушення прав людини), так і вдома (намагаючись знайти прийнятний компроміс між запитамі турецьких партнерів та вимогами національного законодавства). Колишній прем'єр-міністр Швеції Карл Білгт розкритикував небажання ЄС засуджувати події негайно в ніч перевороту, стверджуючи, що якби президент Путін

¹ Bilgin, P. A. (2004). Return to Civilizational Geopolitics in the Mediterranean? Changing Geo-political Images of the European Union and Turkey in the Post-Cold War Era". *Geopolitics*, 2, 36.

² Stockholm Centre for Freedom (2018). *Survey: Majority of Turks believe Europe wants to divide Turkey* <<https://stockholmcf.org/survey-majority-of-turks-believe-europe-wants-to-divide-turkey/>> (2020, грудень, 18).

³ Public perceptions on Turkish foreign policy. (2017). *Kadir Has University Center for Turkish Studies Research Report*. <http://ctrs.khas.edu.tr/sources/TDP-2017%28EN%29_vfinal.pdf> (2020, грудень, 18).

⁴ Hascoglu, S. (2017). Turkey says U.S. is backing terrorism by arming Syrian Kurds. *Bloomberg* <<https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-05-10/turkey-says-u-s-plan-to-arm-kurds-in-syria-supports-terrorism>> (2020, грудень, 18).

⁵ Arango, T., Seylan Y. (2016). Turks Agree on One Thing: U.S. Was Behind Failed Revolt. *New York Times* <<https://www.nytimes.com/2016/08/03/world/europe/turkey-coup-erdogan-fethullah-gulen-united-states.html>> (2020, грудень, 18).

⁶ Arango, T., Seylan Y. (2016). Turks Agree on One Thing: U.S. Was Behind Failed Revolt. *New York Times* <<https://www.nytimes.com/2016/08/03/world/europe/turkey-coup-erdogan-fethullah-gulen-united-states.html>> (2020, грудень, 18).

став першим лідером, який зустрівся з Ердоганом після путчу, це була би «ганьба для Європи»¹. Але саме так сталося.

Останньою за часом, але не за значенням, проблемою у турецько-євросоюзівських відносинах стала «мігрантська криза» у Європі. 18 березня 2016 р. Туреччина і ЄС підписали угоду, яка мала на меті змінити ситуацію для зменшення потоків нелегальних мігрантів до Європи. Угода передбачала повернення мігрантів якщо не до країни походження, то до Туреччини, як транзитного пункту їх подорожі, й відповідно надання ТР фінансової допомоги з боку ЄС розміром у 6 млрд. євро. Перший транш Туреччина отримала відразу, але надання другого траншу затягувалося. У ТР вважали, що причини були суто політичними – негативна реакція ЄС на масові звільнення та арешти у ТР після спроби перевороту 2016 р. (під час надзвичайного стану були заарештовані близько 50 тис. осіб, понад 140 тис. були звільнені з держслужби). Крім того, у квітні 2017 р. було проведено конституційний референдум, за яким Туреччина після 2019 р. мала перетворитися на президентську республіку. Європарламент відреагував на дії, розцінені як замах на демократію у ТР, і 6 липня 2017 р. проголосував за резолюцію, яка закликала Єврокомісію та національні уряди ЄС призупинити переговори про вступ Туреччини². Не менш принципову позицію проявили ті країни ЄС, які заборонили членам турецького уряду проводити агітацію серед турецьких громад країн ЄС на підтримку референдуму щодо внесення змін у Конституцію Туреччини. Анкара у відповідь пригрозила негайно розірвати угоду про біженців. Аргументом висувалося те, що ЄС не дотримується своїх зобов'язань із виділення коштів, тому ТР має право не виконувати домовленості зі свого боку³.

Війна на території України збільшила стратегічне значення Туреччини як країни-транзитера газу для Заходу, а також зробила Туреччину більш важливою для Росії. У квітні 2014 р. міністр енергетики Туреччини висловив зацікавленість у перенаправленні через Туреччину російського трубопроводу «Південний потік». Тоді ж Анкара розпочала переговори щодо зниження ціни російського газу, що відправляється до Туреччини. Наступний проект нового газопроводу – «Турецький потік» – на думку Енергетичного співтовариства ЄС, перешкоджатиме конкуренції в регіоні⁴. США також 17 грудня 2019 р. прийняли «Закон про національні оборонні санкції 2020 року», який накладає санкції на компанії, які беруть участь у будівництві проектів газопроводів TurkStream і «Північний потік-2»⁵.

Ще один спільний з РФ проект АЕС «Аккую» отримав критику з боку ЄС. У резолюції Європейського парламенту від 6 липня 2017 р., яка зупиняє переговори про вступ з Туреччиною, її закликають призупинити проект. Це було обґрунтоване тим, що «передбачувана ділянка розташована в регіоні, схильному до сильних землетрусів, і, отже, представляє серйозну загрозу не тільки для Туреччини, але і для Середземноморського регіону»⁶. Однак, на думку турецьких та російських енергетичних експертів, вищезазначені закиди є «ірраціональними» й спрямованими на шкоду безпеці енергопостачання Туреччини⁷. У відповідь президент Ердоган звинуватив ЄС в політиці подвійних стандартів та невиконанні своїх зобов'язань.

¹ Bildt, C. (2016). Europe, stand up for Erdoğan. *Politico*. <<https://www.politico.eu/article/europe-stand-up-for-Erdoğan-brussels-greece-coup-european-union/>> (2020, грудень, 18).

² European Parliament resolution of 6 July 2017 on the 2016 Commission Report on Turkey, 2017 (European Parliament). *European Parliament* <https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0306_EN.html> (2020, грудень, 18).

³ Halpin, J., Werz, M., Makovsky, A., Hoffman, M. (2018). *Is Turkey experiencing a new nationalism? An examination of public attitudes on Turkish self-perception* <<https://www.americanprogress.org/issues/security/reports/2018/02/11/445620/turkey-experiencing-new-nationalism/>> (2020, грудень, 18).

⁴ Bauomy, J. (2020). TurkStream: Europe needs gas and Russia has it – the story behind that new pipeline. *Euronews*. <<https://www.euronews.com/2020/01/08/turkstream-europe-needs-gas-and-russia-has-it-the-story-behind-that-new-pipeline>> (2020, грудень, 18).

⁵ Congress.Gov (2020). *National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2020* <<https://www.congress.gov/116/bills/s/1790/BILLS-116s1790enr.pdf>> (2020, грудень, 18).

⁶ European Parliament (2017). *European Parliament resolution of 6 July 2017 on the 2016 Commission Report on Turkey* <https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0306_EN.html> (2020, грудень, 18).

⁷ Daily Sabah (2017). *Turkey's first nuclear power plant Akkuyu to be operational by 2023* <<https://www.dailysabah.com/energy/2017/02/04/turkeys-first-nuclear-power-plant-akkuyu-to-be-operational-by-2023>> (2020, грудень, 18).

Не відбулося й відновлення стратегічного партнерства між США та ТР у повній мірі. Існує досить широке коло проблем, які можуть довго ігноруватися обома сторонами, проте у момент кризи довіри вийти на перший план.

Йдеться, в першу чергу, про так зване «вірменське питання». Для того щоб заручитися підтримкою численної вірменської діаспори у Сполучених Штатах, Б. Обама неодноразово давав обіцянки признати масові вбивства вірмен у часи Першої світової війни геноцидом з боку турецької влади¹. Сам факт винесення такого питання на обговорення в Конгресі, а тим більш прийняття відповідної резолюції, означали б глибоку кризу у офіційних стосунках, нову хвилю антиамериканських настроїв у турецькому суспільстві та, за певних обставин, могли б навіть призвести до розірвання дипломатичних відносин колишніх партнерів.

Проблема прав людини, яка традиційно вважається одним із пріоритетних напрямків діяльності Демократичної партії і однією з найгостріших досі не вирішених проблем у турецькому суспільстві (права національних меншин, права жінок, свобода слова та віросповідання). У академічних колах досить поширена думка, що республіканці завжди більше сприяють розвитку партнерства, тому що вони краще розуміють геостратегічне значення Туреччини та схильні віддавати перевагу військово-політичним аспектам співпраці, що власне і складають основу двосторонніх стосунків².

Досить несподіваною є проблема чорноморської політики Туреччини у відносинах з США та НАТО. У 2008 р., під час південно-осетинського конфлікту, Туреччина задіяла механізми Конвенції Монтре і не пропустила через Чорноморські протоки ряд військових кораблів Шостого флоту ВМС США, що рухався на допомогу Грузії в напрямку грузинських портів Батумі і Поті³. Виходячи з прагнення Туреччини монополізувати використання Чорноморських проток, у 2011 р. Ердоганом було оголошено про будівництво нового інфраструктурного проекту, відомого як Стамбульський канал, що представляє найбільший виклик правовому та практичному статус-кво в протоках, дозволяючи 160 суднам щодня обходити Босфор під час транзиту між Мармуровим та Чорним морями. Насправді Стамбульський канал був запроваджений для обходу конвенції Монтре. У січні 2018 р. прем'єр-міністр Туреччини Біналі Ілдірим заявив, що Конвенція не поширюватиметься на Стамбульський канал, оскільки він являється штучним водним шляхом, а тому турецька влада може в односторонньому порядку обмежувати або регулювати рух через нього. Це знову залежить від того, як розуміються Турецькі протоки: як єдине ціле чи як три окремі водні шляхи – Дарданелли, Мармур та Босфор⁴. Будь-який сценарій суперечить політиці США. Після анексії Криму представники США запропонували посилити присутність НАТО в Чорному морі, дозволивши кораблям ВМС США вивішувати болгарські або румунські прапори, що, швидше за все, лише посилює напруженість між Сполученими Штатами та Туреччиною, а також ще більше підриває порядок, заснований на сталих правилах.

«Курдське питання» є можливо найбільш вразливою точкою американо-турецького союзу. У 2006 р. у турецьких політичних і дипломатичних колах викликало нове занепокоєння вживання главою американського зовнішньополітичного відомства К. Райс вислову «Курдистан» для позначення Північного Іраку, району компактного проживання іракських курдів. Анкара класифікувала це як свідчення підтримки Вашингтоном курсу на створення незалежної курдської держави на півночі Іраку. Особливо пильно ТР слідкувала, щоб не змінився статус нафтової столиці Північного Іраку – Кіркуку. Перехід цього міста під управління курдів, вважають турецькі експерти, стало б вирішальним кроком на шляху до проголошення незалежної курдської держави, що призведе до розчленування Іраку, спалаху міжетнічних зіткнень та громадянської війни. Поряд з цим, Анкара заявляє про своє право захищати іракських туркоманів, яких силою переселяють з Кіркуку в інші райони Іраку. Для Туреччини неприйнятно створення незалежної курдської держави, збройні сили Туреччини завжди на готові здійснити будь-які заходи для захисту національних інтересів країни. Співпраця Вашингтону з сирійськими угрупованнями ПДС-НЗ, яких Пентагон розглядає як найбільш

¹ Cohen, E. (2009). What's different about the Obama foreign policy? *The Wall Street Journal*.

<<http://online.wsj.com/article/SB10001424052970203946904574300402608475582.html>> (2020, грудень, 18).

² Габер, Є. В. (2010). Турецько-американські відносини на Близькому Сході: проблеми розроблення єдиної політики в регіоні. *Політологічний вісник*, 48, 290.

³ Айдин Тутку, Ф. (2017). Чорноморська політика Туреччини: Балансування чи «Російська рулетка»? *Academia* <https://www.academia.edu/33867064/Turkeys_Black_Sea_Policy> (2020, грудень, 18).

⁴ Pryce, P. (2020). Let me get this strait: the Turkish Straits question revisited. *Center for International Maritime Security*. <<http://cimsec.org/let-me-get-this-strait-the-turkish-straits-question-revisited/43792>> (2020, грудень, 18).

ефективну наземну силу в боротьбі з ІДІЛ, відновило побоювання Туреччини щодо створення незалежного Курдистану або, як мінімум, курдських анклавів на її кордоні, а, відтак, з новою силою розпалило добре знайомі теорії змов¹.

Однією з найважливіших подій, що ознаменувала турецький поворот із Заходу на Росію, стала угода 12 вересня 2017 р. про закупівлю російської зенітної системи протиракетної оборони С-400². США були стурбовані тим, що коли система С-400 запрацює на турецькій землі, Росія зможе збирати найважливіші розвідувальні дані про передові можливості американських бойових літаків F-35, якщо обидві системи будуть активно працювати близько одна до одної. США заперечували проти придбання Туреччиною як російської ракетної системи С-400, так і американських F-35, а також заявили про рішучість запровадити санкції проти Анкари³. Туреччина почала розглядати своїх союзників по НАТО як ненадійних. Але є ймовірність того, що Росія зможе маніпулювати системою озброєнь усупереч намірам Туреччини. Незважаючи на всі мінуси покупки та тиск з боку Вашингтона, перша партія ракет С-400 прибула до Туреччини в липні 2019 р. Адміністрація Д. Трампа оголосила про вилучення Анкари з програми спільного ударного винищувача F-35, за якою Туреччина була призначена для виробництва різноманітних деталей F-35, заявивши, що «F-35 не може співіснувати з російською платформою збору розвідувальних даних, яка буде використана для ознайомлення з її розширеними можливостями»⁴. Наслідки вилучення з програми F-35 можуть бути відчутними для Туреччини, оскільки вона втратила можливість не тільки модернізувати свій застарілий корпус винищувачів, але й заробити мільярди доларів від участі у програмі F-35 Joint Strike Fighter.

Таким чином, усе більш важкий політичний контекст переговорів про вступ, досить ясна ізоляціоністська позиція ЄС щодо Туреччини, оставляє мало маневру для останньої. Туреччині нічого не залишається, як зміцнювати і розширювати свої позиції поза Європою. Враховуючи географічне розташування Туреччини в нестабільному регіоні та її регіональні амбіції, очевидно, що для Туреччини більш важливо стати більш самостійною. Туреччина послідовно дотримується своїх національних інтересів і не хоче вибирати між Заходом і Росією. Хоча придбання Туреччиною російського ракетного комплексу С-400 викликало питання щодо майбутнього Туреччини в Альянсі, її вихід із НАТО не розглядається, адже турецька безпека залежить від Альянсу. Як член Альянсу, Анкара використовує можливості НАТО, які стримують будь-яку державу щодо участі у повномасштабній військовій кампанії проти Туреччини. Нарешті, Туреччина не хотіла б відмовлятися від ядерної парасольки НАТО, беручи до уваги те, що деякі її сусіди мають (Росія) або прагнуть придбати (Іран) ядерну зброю. Отже, беручи до уваги прагматичний характер зовнішньої політики Анкари, малоймовірно, що позиція Туреччини є постійною й зсув від союзу із Заходом до стратегічного союзу з Росією є довготривалою тенденцією. Зрештою історично Туреччина сприймала Росію як найбільше джерело загроз для своєї безпеки.

References:

1. Adar, S. (2020). Understanding Turkey's Increasingly Militaristic Foreign Policy. *American Political Science Association – Middle East and North Africa* <<https://apsamena.org/2020/11/10/understanding-turkeys-increasingly-militaristic-foreign-policy/>> (2020, December, 18). [in English].
2. Arango, T., Ceylan Y. (2016). Turks Agree on One Thing: U.S. Was Behind Failed Revolt. *New York Times* <<https://www.nytimes.com/2016/08/03/world/europe/turkey-coup-erdogan-fethullah-gulen-united-states.html>> (2020, December, 18). [in English].
3. Arango, T., Ceylan Y. (2016). Turks Agree on One Thing: U.S. Was Behind Failed Revolt. *New York Times* <<https://www.nytimes.com/2016/08/03/world/europe/turkey-coup-erdogan-fethullah-gulen-united-states.html>> (2020, December, 18). [in English].
4. Bauomy, J. (2020). TurkStream: Europe needs gas and Russia has it – the story behind that new pipeline. *Euronews*. <<https://www.euronews.com/2020/01/08/turkstream-europe-needs-gas-and-russia-has-it-the-story-behind-that-new-pipeline>> (2020, December, 18). [in English].

¹ Larrabee, F. S. (2016). Turkey and the Changing Dynamics of the Kurdish Issue. *Survival*, 2, 70.

² Stilo, A. (2019). The complex relations between Russia and Turkey. *Osservatorio Strategico XXI*, III. <https://www.academia.edu/40422627/The_complex_relations_between_Russia_and_Turkey> (2020, грудень, 18).

³ Mehmet, Y. (2019). Turkey between NATO and Russia: The Failed Balance. *Stiftung Wissenschaft und Politik* <<https://www.swp-berlin.org/10.18449/2019C30/>> (2020, грудень, 18).

⁴ Adar, S. (2020). Understanding Turkey's Increasingly Militaristic Foreign Policy. *American Political Science Association – Middle East and North Africa* <<https://apsamena.org/2020/11/10/understanding-turkeys-increasingly-militaristic-foreign-policy/>> (2020, грудень, 18).

5. Bildt, C. (2016). Europe, stand up for Erdoğan. *Politico*. <<https://www.politico.eu/article/europe-stand-up-for-erdogan-brussels-greece-coup-european-union/>> (2020, December, 18). [in English].
6. Bilgin, P. A. (2004). Return to Civilizational Geopolitics in the Mediterranean? Changing Geo-political Images of the European Union and Turkey in the Post-Cold War Era". *Geopolitics*, 2, 36. [in English].
7. Cohen, E. (2009). What's different about the Obama foreign policy? *The Wall Street Journal*. <<http://online.wsj.com/article/SB10001424052970203946904574300402608475582.html>> (2020, December, 18). [in English].
8. Congress.Gov (2020). *National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2020* <<https://www.congress.gov/116/bills/s1790/BILLS-116s1790enr.pdf>> (2020, December, 18). [in English].
9. Daily Sabah (2017). *Turkey's first nuclear power plant Akkuyu to be operational by 2023* <<https://www.dailysabah.com/energy/2017/02/04/turkeys-first-nuclear-power-plant-akkuyu-to-be-operational-by-2023>> (2020, December, 18). [in English].
10. Davutoğlu, A. (2012). Principles of Turkish Foreign Policy and Regional Political Structuring. *TEPAV Turkey Policy Brief Series*, 3, 6. [in English].
11. Doğru, C. (2009). *Security policy of Turkey – EU Relations* <<https://www.ie-ei.eu/IE-EI/Ressources/file/memoires/2009/DOGRU.pdf>> (2020, December, 18). [in English].
12. Ecevit, B. (2008). *Turkey's security policies* <https://iiss.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00396337808441766?journalCode=tsur20#X_HmLtgzbIV> (2020, December, 18). [in English].
13. European Parliament (2017). *European Parliament resolution of 6 July 2017 on the 2016 Commission Report on Turkey* <https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0306_EN.html> (2020, December, 18). [in English].
14. *European Parliament resolution of 6 July 2017 on the 2016 Commission Report on Turkey, 2017* (European Parliament). *European Parliament* <https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0306_EN.html> (2020, December, 18). [in English].
15. Hacaoglu, S. (2017). Turkey says U.S. is backing terrorism by arming Syrian Kurds. *Bloomberg* <<https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-05-10/turkey-says-u-s-plan-to-arm-kurds-in-syria-supports-terrorism>> (2020, December, 18). [in English].
16. Halpin, J., Werz, M., Makovsky, A., Hoffman, M. (2018). *Is Turkey experiencing a new nationalism? An examination of public attitudes on Turkish self-perception* <<https://www.americanprogress.org/issues/security/reports/2018/02/11/445620/turkey-experiencing-new-nationalism/>> (2020, December, 18). [in English].
17. Larrabee, F. S. (2016). Turkey and the Changing Dynamics of the Kurdish Issue. *Survival*, 2, 70.
18. Mehmet, Y. (2019). Turkey between NATO and Russia: The Failed Balance. *Stiftung Wissenschaft und Politik* <<https://www.swp-berlin.org/10.18449/2019C30/>> (2020, December, 18). [in English].
19. Pryce, P. (2020). Let me get this strait: the Turkish Straits question revisited. *Center for International Maritime Security*. <<http://cimsec.org/let-me-get-this-strait-the-turkish-straits-question-revisited/43792>> (2020, December, 18). [in English].
20. Public perceptions on Turkish foreign policy. (2017). *Kadir Has University Center for Turkish Studies Research Report*. <http://ctrs.khas.edu.tr/sources/TDP-2017%28EN%29_vfinal.pdf> (2020, December, 18). [in English].
21. Stilo, A. (2019). The complex relations between Russia and Turkey. *Osservatorio Strategico XXI*, III. <https://www.academia.edu/40422627/The_complex_relations_between_Russia_and_Turkey> (2020, December, 18). [in English].
22. Stockholm Centre for Freedom (2018). *Survey: Majority of Turks believe Europe wants to divide Turkey* <<https://stockholmcf.org/survey-majority-of-turks-believe-europe-wants-to-divide-turkey/>> (2020, December, 18). [in English].
23. Yetkin, M. (2016). The end of the "precious loneliness?" *Hürriyet Daily News* <<http://www.hurriyetaidailynews.com/opinion/murat-yetkin/the-end-of-turkeys-precious-loneliness-100622>> (2020, December, 18). [in English].
24. Aydyn Tutku, F. (2017). Chornomorska polityka Turechchyny: Balansuvannya chy «Rosiyska ruletk»? [Turkey's Black Sea Policy: Balancing or "Russian Roulette"] *Academia* <https://www.academia.edu/33867064/Turkeys_Black_Sea_Policy> (2020, December, 18). [in Russian].
25. Haber, Ye. V. (2010). Turetsko-amerykanski vidnosyny na Blyzkomu Skhodi: problemy rozroblennya yedynoyi polityky v rehioni [Turkish-American relations in the Middle East: problems of developing a unified policy in the region]. *Politolohichnyy visnyk* [Political Science Bulletin], 48, 292. [in Ukrainian].
26. Tarasyuk, Yu. I. (2009). Rosiysko-turetski vidnosyny v postbipolyarnu eru: osnovni tendentsiyi y problemy [Russian-Turkish relations in the post-bipolar era: main trends and problems]. *Visnyk ONU* [ONU Bulletin], 5, 23. [in Ukrainian].
27. Fedunyak, S. H. (2016). Problema politychnoho liderstva SSHA v konteksti kryzy postbipolyarnoyi systemy mizhnarodnykh vidnosyn [The problem of US political leadership in the context of the crisis of the post-bipolar system of international relations]. *Rehionalni stratehiyi SSHA i Yevropy: zovnishnopolitychnyy i bezpekovyy vymir* [US and European regional strategies: foreign policy and security dimension], 142. [in Ukrainian].